

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (пети състав)

16 февруари 2017 година *

„Преюдициално запитване — Борба със забавяне на плащане по търговските сделки — Директива 2011/7/ЕС — Търговски сделки между частни предприятия и държавни органи — Национална правна уредба, която поставя като условие за незабавното събиране на главницата по кредит отказа от лихвите за забава на плащане и от обезщетяването за разносните по събирането“

По дело C-555/14

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de lo Contencioso-Administrativo nº 6 de Murcia (Административен съд № 6, Мурсия, Испания) с акт от 20 ноември 2014 г., постъпил в Съда на 3 декември 2014 г., в рамките на производство по дело

IOS Finance EFC SA

срещу

Servicio Murciano de Salud,

СЪДЪТ (пети състав),

състоящ се от: J. L. da Cruz Vilaça, председател на състава, A. Tizzano (докладчик), заместник-председател на Съда, M. Berger, A. Borg Barthet и E. Levits, съдии,

генерален адвокат: E. Sharpston,

секретар: M. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 2 март 2016 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за IOS Finance EFC SA, от J. Tornos Mas, abogado,
- за испанското правителство, от A. Rubio González, в качеството на представител,
- за германското правителство, от T. Henze и J. Möller, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от G. Wilms, D. Loma-Osorio Lerena, E. Sanfrutos Cano, A. C. Becker и M. Šimerdová, в качеството на представители,

* Език на производството: испански.

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 12 май 2016 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на Директива 2011/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 година относно борбата със забавяне на плащането по търговски сделки (ОВ L 48, 2011 г., стр. 1 и поправка в ОВ L 233, 2012 г., стр. 3).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между IOS Finance EFC SA (наричано по-нататък „IOS Finance“) и Servicio Murciano de Salud (Здравна служба на автономна област Мурсия, Испания) по повод на отказа ѝ да изплати на IOS Finance, освен главницата, и лихвите за забава и разноските по събирането, поискани от него на основание на неплатени в срок фактури.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 1, 12, 16 и 28 от Директива 2011/7 гласят:

„(1) Директива 2000/35/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 юни 2000 г. относно борбата със забавяне на плащане по търговските сделки [ОВ L 200, 2000 г., стр. 35] подлежи на няколко съществени промени. С оглед постигане на яснота посочената директива трябва да бъде преработена.

[...]

(12) Забавата на плащане представлява нарушение на договора, което е станало финансово привлекателно за длъжниците в повечето държави членки поради ниските лихви, начислявани за забава, или липсата на такива, и/или бавната процедура на обжалване. Необходими са решителни промени с цел да се създаде култура на плащане в срок, включително като изключването на правото на начисляване на лихви винаги се разглежда като договорно условие или практика, представляващи явна злоупотреба, за да се обърне тази тенденция и подобна практика да бъде обезсърчена. Тези промени следва също да включват въвеждането на специални разпоредби относно сроковете за плащане и обезщетяването на кредиторите за понесените разходи, както и, *inter alia*, относно това, че следва да се допуска, че изключването на правото на обезщетяване за разноските по събирането представлява явна злоупотреба.

[...]

(16) Настоящата директива следва да не задължава кредиторите да изискват лихва за забава на плащане. [...]

[...]

(28) Настоящата директива следва да забрани злоупотребата със свободата на договаряне във вреда на кредиторите. В резултат на това, ако дадено условие в договор или дадена практика във връзка с датата или срока за плащане, лихвения процент за забава на

плащане или обезщетението за разносните по събиране са неоснователни предвид условията, предоставени на длъжника, или предимно служат да осигурят на длъжника допълнителни ликвидни средства за сметка на кредитора, същите могат да се разглеждат като представляващи такава злоупотреба. За тази цел [...] всяко договорно условие или практика, които грубо нарушават добрата търговска практика и са в разрез с понятията „добросъвестност“ и „лоялност“, следва да се считат за злоупотреба по отношение на кредитора. По-специално директното изключване на правото за начисляване на лихви следва винаги да се разглежда като явна злоупотреба, а по отношение на изключването на правото на обезщетение за разносните по събирането следва да се допуска, че то представлява явна злоупотреба. Настоящата директива не следва да засяга националните разпоредби за начините на сключване на договорите или уреждащи валидността на договорните условия, които са несправедливи по отношение на длъжника“.

- 4 Член 1 от тази директива, озаглавен „Предмет и приложно поле“, гласи в параграф 1:

„Целта на настоящата директива е борбата със забавата на плащане по търговските сделки [...]“.

- 5 Член 4 от посочената директива, озаглавен „Сделки между предприятия и държавни органи“, предвижда в параграф 1:

„Държавите членки следят за това при търговски сделки, при които длъжникът е публичен орган, кредиторът да има право да начислява законна лихва за забава на плащане при изтичане на срока, определен в параграфи 3, 4 или 6, без да е необходима покана, ако са изпълнени следните условия:

- а) кредиторът е изпълнил своите задължения по договор и по закон; както и
- б) кредиторът не е получил дължимата сума в срок и длъжникът е отговорен за забавата“.

- 6 Член 6 от същата директива, озаглавен „Обезщетяване за разносните по събирането“, гласи, както следва:

„1. Държавите членки следят за това, когато лихвата за забава на плащане стане дължима при търговските сделки в съответствие с член 3 или 4, кредиторът да е в правото си да получи от длъжника като минимум фиксирана сума от 40 EUR.

2. Държавите членки следят за това фиксираната сума, посочена в параграф 1, да е дължима, без да е необходима покана, и да служи за обезщетение за направените от кредитора разноси по събирането.

3. Освен фиксираната сума, посочена в параграф 1, кредиторът има право да иска от длъжника разумно обезщетение за всякакви оставащи разноси по събиране, надвишаващи тази фиксирана сума и понесени вследствие на забава на плащане от страна на длъжника. Те биха могли да включват разноси, понесени, *inter alia*, вследствие на наемане на адвокат или използване на услугите на агенция за събиране на вземания“.

- 7 Член 7 от Директива 2011/7, озаглавен „Договорни условия и практики, които представляват злоупотреба“ гласи:

„1. Държавите членки предвиждат, че договорни условия или практика, свързани с датата или срока на плащане, с лихвения процент за забава на плащане или с обезщетението за разносните по събиране, са или неприложими, или могат да бъдат основание за иск за обезщетение за вреди, когато представляват явна злоупотреба по отношение на кредитора.

Когато се определя дали дадено договорно условие или практика представлява явна злоупотреба по отношение на кредитора по смисъла на първа алинея, се вземат под внимание всички обстоятелства, включително:

- а) всяко грубо нарушение на добрата търговска практика, което е в разрез с понятията „добросъвестност“ и „лоялност“;
- б) естеството на продукта или услугата; както и
- в) дали длъжникът има някаква обективна причина да се отклонява от законния лихвен процент за забава на плащане или от срока за плащане, посочен в член 3, параграф 5, член 4, параграф 3, буква а) и параграфи 4 и 6, или от фиксираната сума, посочена в член 6, параграф 1.

2. За целите на параграф 1 договорно условие или практика, които изключват лихва за забава на плащане, се считат за представляващи явна злоупотреба.

3. За целите на параграф 1 се счита, че договорно условие или практика, които изключват обезщетение за разносните по събиране, посочено в член 6, се предполага, че представляват явна злоупотреба.

[...]“.

Испанското право

- 8 От преписката, с която разполага Съдът, става ясно, че през 2012 г. за ограничен период от време испанският законодател е въвел „извънреден механизъм за финансиране на плащанията към доставчици“, за да се справи с натрупаното поради икономическата криза забавяне на плащанията от автономните области и местните образувания към доставчиците им (наричан по-нататък „извънредният механизъм за финансиране“). По същество според правилата, уреждащи функционирането на този механизъм, доставчиците, които са съгласни да участват във въпросния механизъм, приемат, в замяна на незабавното плащане на главницата по дълга, да се откажат от допълнителните суми, дължими поради неспазването на сроковете за плащане от съответните публични администрации, в които се включват по-специално лихвите за забава на плащане и обезщетяването за разносните по събирането.

- 9 В това отношение по-специално член 6 от Real Decreto-ley 8/2013 de medidas urgentes contra la morosidad de las administraciones públicas y de apoyo a entidades locales con problemas financieros (Кралски декрет-закон 8/2013 относно спешните мерки срещу забавата за плащане от страна на публичната администрация и в подкрепа на местните образувания с финансови проблеми) от 28 юни 2013 г. (BOE № 155 от 29 юни 2013 г., стр. 48782), озаглавен „Действие на плащането на дължими вземания“, гласи:

„Извършеното в полза на доставчика плащане погасява задължението на автономната област или на общината, съобразно случая, за главницата, лихвите, съдебните разноси, както и всякакви други акцесорни разходи“.

- 10 Преди въпросния Кралски декрет-закон 8/2013 Real Decreto-ley 4/2013 de medidas de apoyo al emprendedor y de estímulo del crecimiento y de la creación de empleo (Кралски декрет-закон 4/2013 от 22 февруари 2013 г. относно мерките за подпомагане на предприемачите, насърчаване на растежа и създаването на работни места) от 22 февруари 2013 г. (BOE № 47 от 23 февруари 2013 г., стр. 15219) транспонира Директива 2011/7 в испанското право.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 11 В периода между 2008 г. и 2013 г. няколко дружества доставят стоки и услуги на медицински заведения, част от здравната служба на Мурсия, която обаче не се е разплатила.
- 12 Те прехвърлят някои от въпросните вземания на IOS Finance, което през септември 2013 г. иска от здравната служба да изплати както главницата по вземанията, така и лихвите за забава и обезщетение на основание на понесените разноски по събирането.
- 13 Тъй като здравната служба не изплаща тези суми, IOS Finance се съгласява да участва в извънредния механизъм за финансиране, което му позволява да получи единствено плащането на главницата по вземането си.
- 14 През май 2014 г. IOS Finance подава жалба до запитващата юрисдикция с предмет да бъде осъдена същата здравна служба да му преведе сумите, поискани на основание на лихвите за забава и обезщетяването на разноските по събирането.
- 15 В подкрепа на жалбата си IOS Finance поддържа, първо, че е невъзможно да се откаже от вземанията, дължими от администрацията. Дружеството изтъква, второ, несъвместимостта на Кралски декрет-закон 8/2013 с правото на Съюза и трето, директния ефект на Директива 2011/7, доколкото тя обявява за явна злоупотреба договорни условия и практики, които изключват лихви за забава на плащане и обезщетение за разноски по събирането.
- 16 Здравната служба на автономна област Мурсия иска жалбата да бъде отхвърлена, тъй като, от една страна, участието в извънредния механизъм за финансиране е доброволно и от друга страна, отказът от посочените лихви и от въпросното обезщетение е настъпил не преди възникването на дълга, а след възникването му и след като е останал неплатен.
- 17 Запитващата юрисдикция признава, че присъединяването към извънредния механизъм за финансиране не е задължително и че кредиторите, които желаят да получат не само главницата, но и лихвите за забава, както и обезщетението за разноските по събирането, винаги могат да предявят съдебен иск. Тя обаче си задава въпроса дали правото на Съюза, и по-специално член 7, параграфи 2 и 3 от Директива 2011/7, забранява подчиняването на събирането на главницата по вземане на условието за отказ от лихвите за забава и от обезщетението за разноските по събирането.
- 18 При тези условия Juzgado de lo Contencioso-Administrativo nº 6 de Murcia (Административен съд № 6, Мурсия, Испания) решава да спре производството и да отправи до Съда следните преюдициални въпроси:

„С оглед на разпоредбите на член 4, параграф 1, член 6 и член 7, параграфи 2 и 3 от [Директива 2011/7]:

- 1) Следва ли член 7, параграф 2 от Директивата да се тълкува в смисъл, че държава членка няма право да поставя като условие за заплащане на главното задължение отказа от лихви за забава?
- 2) Следва ли член 7, параграф 3 от Директивата да се тълкува в смисъл, че държава членка няма право да поставя като условие за заплащане на главното задължение отказа от разноските по събиране?
- 3) При утвърдителен отговор на двата въпроса, допустимо ли е длъжникът, когато той е възлагащ орган, да се позове на договорната автономия на страните, за да избегне задължението си за заплащане на лихви за забава и разноски по събиране?“.

По преюдициалните въпроси

Предварителни бележки

- 19 В началото следва да се посочи, че според Комисията разглежданото в главното производство положение попада в приложното поле не на Директива 2011/7, а на Директива 2000/35, така че, противно на следващото се от акта за преюдициално запитване, на поставените въпроси трябва да се отговори с оглед на тази последна директива.
- 20 Формулираната в този смисъл от Комисията преценка обаче е резултат от собственото ѝ тълкуване на разпоредбите от националното право, съдържащи се по-специално в Кралски декрет-закон 4/2013 и транспониращи Директива 2011/7 в испанския правов ред.
- 21 Според постоянната съдебна практика обаче в рамките на преюдициално запитване Съдът не се произнася по тълкуването на националните разпоредби, нито преценява дали даденото от запитващата юрисдикция тълкуване е правилно. Всъщност само националните юрисдикции са компетентни да се произнасят по тълкуването на вътрешното право (решение от 27 октомври 2016 г., Audace и др., C-114/15, EU:C:2016:813, т. 65 и цитираната съдебна практика).
- 22 Следователно, доколкото запитващата юрисдикция заключава от даденото от нея тълкуване на испанското право, че към разглежданите в главното производство факти се прилага Директива 2011/7, на преюдициалните въпроси следва да се отговори, както те са поставени от нея.

По първия и втория въпрос

- 23 С първия и втория въпрос, които следва да се разгледат заедно, по същество запитващата юрисдикция иска да се установи дали Директива 2011/7, и по-специално член 7, параграфи 2 и 3 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която позволява на кредитора да се откаже да изиска лихвите за забава на плащане и обезщетението за разносните по събирането в замяна на незабавното плащане на главницата по изискуемите вземания.
- 24 За да се отговори на тези въпроси, следва да се посочи, че съгласно член 1, параграф 1 от Директива 2011/7 целта ѝ е борбата със забавата на плащане по търговските сделки, като това забавяне представлява съгласно съображение 12 от директивата нарушение на договора, станало финансово привлекателно за длъжниците по-специално поради ниските лихви, начислявани за забава, или липсата на такива.
- 25 За да постигне тази цел обаче, Директива 2011/7 не извършва пълна хармонизация на всички правила относно забавата при плащанията по търговски сделки (вж. по аналогия с Директива 2000/35 решение от 15 декември 2016 г., Nemec, C-256/15, EU:C:2016:954, т. 46 и цитираната съдебна практика).
- 26 Всъщност, подобно на Директива 2000/35, Директива 2011/7 съдържа само няколко правила в областта, сред които са и тези относно лихвите за забава на плащане.
- 27 В това отношение съгласно член 4, параграф 1 и член 6 от Директива 2011/7 държавите членки трябва да следят за това при търговски сделки, при които длъжникът е държавен орган, кредитор, който е изпълнил своите задължения и не е получил дължимата сума в срок, да има право да начислява лихвата за забава на плащане, както и обезщетението за направените от кредитора разноски по събирането, освен ако длъжникът е отговорен за забавата.

- 28 За тази цел член 7, параграф 1 от директивата безспорно налага на държавите членки да предвидят, че договорни условия или практика, свързани по-специално с лихвения процент за забава на плащане или с обезщетението за разносните по събиране, са или неприложими, или могат да бъдат основание за иск за обезщетение за вреди, когато представляват явна злоупотреба по отношение на кредитора. Освен това член 7 предвижда, че договорно условие или практика, които изключват лихва за забава на плащане или обезщетение за разносните по събиране, трябва се считат за съгласно параграф 2 от същия член или се предполага съгласно параграф 3 от същия член, че представляват явна злоупотреба.
- 29 От тези разпоредби става ясно обаче, че те гарантират само, че обстоятелствата, предвидени по-специално в член 4, параграф 1 и член 6 от Директива 2011/7, предоставят на кредитора правото да изиска лихвите за забава на плащане и обезщетението за разносните по събирането. Както следва от съображение 28 от директивата, невъзможността да се изключи подобно право посредством договор, има за цел да възпрепятства злоупотребата със свободата на договаряне във вреда на кредиторите, които към момента на сключване на договора не могат да се откажат от него.
- 30 С други думи, целта на член 7, параграфи 2 и 3 от Директива 2011/7 е да се избегне отказът от страна на кредитора от лихвите за забава на плащане или от обезщетението за разносните по събирането да не настъпи от сключването на договора, т.е. от момента на упражняване на свободата на договаряне на кредитора, а следователно и да се избегне възможният риск от злоупотреба с тази свобода от страна на длъжника във вреда на кредитора.
- 31 За разлика от това, когато, както в делото по главното производство, предвидените в Директива 2011/7 условия са изпълнени и лихвите за забава на плащане или обезщетението за разносните по събирането са изискуеми, кредиторът предвид свободата си на договаряне трябва да бъде свободен да се откаже от сумите, дължими на основание на посочените лихви и на обезщетението, по-специално в замяна на незабавното плащане на главницата.
- 32 Това, от друга страна, се потвърждава от съображение 16 от Директивата, което уточнява, че тя следва да не задължава кредиторите да изискват лихва за забава на плащане.
- 33 Следователно, както по същество посочва генералният адвокат в точка 62 от заключението си, от Директива 2011/7 не следва, че тя не допуска кредиторът да се откаже свободно от правото да изиска лихвите за забава на плащане, както и обезщетението за разносните по събиране.
- 34 Това означава, че подобен отказ се подчинява на условието да бъде направен действително свободно, така че да не трябва на свой ред да представлява злоупотреба със свободата на договаряне на кредитора, която би се вменила на длъжника.
- 35 В случай като разглеждания в главното производство, за да се прецени дали отказът е свободно направен, трябва да се гарантира, че кредиторът действително е могъл да разполага с всички ефективни способности за защита, за да изиска, ако го е желал, изплащането на цялото вземане, включително на лихвите за забава на плащане и на обезщетението за разносните по събирането, което запитващата юрисдикция следва да провери.
- 36 С оглед на всички изложени по-горе съображения на първия и втория въпрос следва да се отговори, че Директива 2011/7, и по-специално член 7, параграфи 2 и 3 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която позволява на кредитора да се откаже да изиска лихвите за забава на плащане и обезщетението за разносните по събирането в замяна на незабавното плащане на главницата по изискуемите вземания, при условие че подобен отказ е свободно направен, което националният съд следва да провери.

По третия въпрос

- 37 С оглед на изложеното по-горе не следва да се отговаря на третия въпрос, тъй като той е поставен, при условие че на първия и втория въпрос се отговори утвърдително.

По съдебните разноски

- 38 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (пети състав) реши:

Директива 2011/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 година относно борбата със забавяне на плащането по търговски сделки, и по-специално член 7, параграфи 2 и 3 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба като разглежданата в главното производство, която позволява на кредитора да се откаже да изиска лихвите за забава на плащане и обезщетението за разноските по събирането в замяна на незабавното плащане на главницата по изискуемите вземания, при условие че подобен отказ е свободно направен, което националният съд следва да провери.

Подписи